

## DAVLAT BOSHQARUVIDA SUN'IY INTELLEKTDAN FOYDALANISHNING HUQUQIY ASOSLARI VA HUQUQIY MAS'ULIYAT MASALARI

**Isroilova Mashrabxon Orifjon qizi**

Buxoro innovatsiyalar universiteti,

Davlat boshqaruvi huquqi yo'nalishi, 1-kurs magistranti.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.18397652>

**Annotatsiya.** Mazkur ilmiy maqolada davlat boshqaruvida sun'iy intellekt texnologiyalaridan foydalanishning huquqiy asoslari hamda ushbu jarayonda yuzaga keladigan huquqiy mas'uliyat masalalari har tomonlama tahlil qilingan. Tadqiqot davomida O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi, amaldagi qonunlar, Prezident farmon va qarorlari, shuningdek, xorijiy davlatlar tajribasi va xalqaro huquqiy hujjatlar o'rganildi. Sun'iy intellekt asosida qabul qilinadigan qarorlarning huquqiy tabiati, javobgarlik subyektlari, shaffoflik va inson huquqlarini ta'minlash masalalari ilmiy-nazariy jihatdan yoritildi hamda huquqiy tartibga solishni takomillashtirish bo'yicha takliflar ishlab chiqildi.

**Kalit so'zlar:** sun'iy intellekt, davlat boshqaruvi, huquqiy mexanizmlar, huquqiy mas'uliyat, raqamli davlat, inson huquqlari, elektron hukumat.

**Abstract.** This article provides a comprehensive analysis of the legal foundations for the use of artificial intelligence technologies in public administration and the issues of legal liability arising in this process. The research examines the Constitution of the Republic of Uzbekistan, current legislation, presidential decrees, foreign experience, and international legal instruments. Particular attention is paid to the legal nature of AI-based decision-making, responsibility subjects, transparency, and the protection of human rights. Proposals for improving legal regulation in this field are also presented.

**Keywords:** artificial intelligence, public administration, legal mechanisms, legal liability, digital government, human rights, e-government.

### Kirish

Bugungi globallashuv va raqamli transformatsiya sharoitida davlat boshqaruvi tizimini modernizatsiya qilish muhim strategik vazifalardan biri hisoblanadi. Axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining jadal rivojlanishi davlat organlari faoliyatiga yangi yondashuvlarni joriy etishni talab qilmoqda. Ayniqsa, sun'iy intellekt texnologiyalaridan foydalanish davlat boshqaruvi samaradorligini oshirish, boshqaruv qarorlarini tezkor va asosli qabul qilish, korrupsion omillarni kamaytirish hamda davlat xizmatlari sifatini yaxshilash imkonini bermoqda. Shu bilan birga, sun'iy intellektni davlat boshqaruvida qo'llash huquqiy jihatdan murakkab va dolzarb masalalarni yuzaga keltirmoqda.

Jumladan, sun'iy intellekt tomonidan qabul qilingan qarorlar uchun javobgarlik kimga yuklatilishi, shaxsiy ma'lumotlarning himoyasi, diskriminatsiya ehtimoli va inson huquqlarining ta'minlanishi masalalari alohida e'tibor talab etadi. Mazkur ilmiy maqolaning maqsadi davlat boshqaruvida sun'iy intellektdan foydalanishning huquqiy asoslarini tahlil qilish, amaldagi qonunchilikni baholash hamda huquqiy mas'uliyat va huquqiy mexanizmlarni takomillashtirish bo'yicha ilmiy takliflar ishlab chiqishdan iborat.

### **Tadqiqot metodlari**

Tadqiqot metodologiyasi quyidagi yo‘nalishlarda amalga oshirildi:

- Normativ-huquqiy tahlil – O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi, amaldagi qonunlar, Prezident farmon va qarorlari, shuningdek, “Elektron hukumat to‘g‘risida”gi va “Shaxsga doir ma’lumotlar to‘g‘risida”gi qonunlar o‘rganildi.

- Xorijiy tajribani o‘rganish – Yevropa Ittifoqi, OECD va boshqa rivojlangan davlatlarda sun’iy intellektni davlat boshqaruvida tartibga solish tajribasi tahlil qilindi.

- Ilmiy adabiyotlarni tahlil qilish – sun’iy intellekt va huquqiy mas’uliyat mavzusidagi ilmiy monografiya va maqolalar tahlil qilindi (Russell & Norvig, Floridi, Bamberger & Lobel).

Tadqiqot IMRaD uslubida olib borilgan bo‘lib, ma’lumotlar ilmiy tahlil va solishtirma yondashuv orqali yoritildi.

### **Natijalar**

1. Sun’iy intellekt tushunchasi va uning davlat boshqaruvidagi o‘rni

Sun’iy intellekt — bu texnik va dasturiy tizimlarning inson tafakkuriga xos bo‘lgan intellektual faoliyatni modellashtirish, ya’ni tahlil qilish, mantiqiy xulosa chiqarish, mustaqil o‘rganish va qaror qabul qilish imkoniyatiga ega bo‘lishidir. Davlat boshqaruvi tizimida sun’iy intellekt texnologiyalari quyidagi vazifalarni bajaradi:

- Davlat xizmatlarini avtomatlashtirilgan tartibda ko‘rsatish;
- Murojaatlarni tezkor tahlil qilish va javob berish;
- Ijtimoiy-iqtisodiy jarayonlarni prognozlash;
- Nazorat funksiyalarini samarali amalga oshirish.

Sun’iy intellekt inson omili bilan bog‘liq subyektivlikni kamaytirish, korrupsion holatlarning oldini olish va boshqaruv qarorlarining asoslanganligini oshirishda strategik vosita sifatida xizmat qiladi.

2. Davlat boshqaruvida sun’iy intellektning huquqiy asoslari

O‘zbekiston Respublikasida sun’iy intellektdan foydalanish quyidagi huquqiy asoslarga tayangan:

- Konstitutsiyaviy tamoyillar – qonun ustuvorligi, inson huquq va erkinliklarining daxlsizligi;
- Elektron hukumat qonuni – raqamli texnologiyalarni davlat organlari faoliyatiga joriy etish;
- Shaxsga doir ma’lumotlar qonuni – ma’lumotlar xavfsizligi va shaxsiy ma’lumotlarni himoya qilish.

Xorijiy tajribada, masalan, Yevropa Ittifoqining Artificial Intelligence Act hujjati sun’iy intellektni xavf darajasi asosida tartibga solish orqali huquqiy aniqlikni ta’minlaydi.

3. Huquqiy mas’uliyat va xavflar

Sun’iy intellekt qarorlari natijasida yuzaga keladigan zarar uchun javobgarlik quyidagi subyektlarga yuklanadi:

- Davlat organi;
- Axborot tizimi operatori;
- Dasturiy ta’minot ishlab chiquvchisi.

Amaldagi qonunchilikda davlat organi yakuniy qaror uchun javobgarlikni o'z zimmasida saqlashi zarur. Shuningdek, algoritmik diskriminatsiya, shaffoflik yetishmasligi va ma'lumotlar xavfsizligi masalalari mavjud.

#### **Muhokama**

1. Huquqiy mexanizmlarni takomillashtirish

- Maxsus qonun qabul qilish va sun'iy intellekt etik kodeksini ishlab chiqish;
- Davlat xizmatchilarining raqamli savodxonligini oshirish;
- Nazorat va monitoring mexanizmlarini kuchaytirish.

2. Xorijiy tajriba va tatbiq

- Yevropa Ittifoqi va OECD tajribasi yordamida xavflarni kamaytirish va javobgarlikni aniqlash mumkin;

- Ushbu tajribani O'zbekiston kontekstiga moslashtirish milliy qonunchilikni takomillashtirishga xizmat qiladi.

#### **Xulosa**

Davlat boshqaruvida sun'iy intellekt texnologiyalaridan foydalanish zamonaviy boshqaruv tizimining ajralmas tarkibiy qismiga aylanib bormoqda. Sun'iy intellekt:

- Davlat xizmatlarini avtomatlashtirish;
- Qarorlarni tezkor va asosli qabul qilish;
- Korrupsion omillarni kamaytirish;
- Boshqaruv samaradorligini oshirishda muhim vosita bo'lib xizmat qiladi.

Shu bilan birga, huquqiy mas'uliyat, shaffoflik, shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish va inson huquqlarini ta'minlash masalalari dolzarb bo'lib qolmoqda. Yakuniy qarorlar uchun inson nazorati saqlanib qolishi huquqiy javobgarlikni aniq belgilash va huquqiy bo'shliqlarning oldini olish imkonini beradi.

#### **Adabiyotlar**

1. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. – Toshkent, 2023.
2. O'zbekiston Respublikasining “Elektron hukumat to'g'risida”gi Qonuni // O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to'plami.
3. O'zbekiston Respublikasining “Shaxsga doir ma'lumotlar to'g'risida”gi Qonuni // O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to'plami.
4. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining raqamli iqtisodiyotni rivojlantirishga oid farmon va qarorlari. – Toshkent.
5. Regulation (EU) on Artificial Intelligence (Artificial Intelligence Act). – Brussels, 2023.
6. OECD. Artificial Intelligence in the Public Sector. – Paris: OECD Publishing, 2020.
7. Russell S., Norvig P. Artificial Intelligence: A Modern Approach. – New Jersey: Prentice Hall, 2021.
8. Floridi L. Ethics of Artificial Intelligence. – Oxford: Oxford University Press, 2019.
9. Bamberger K., Lobel O. Platform Market Power. – Oxford: Oxford University Press, 2021.
10. World Bank. Digital Government and Public Sector Innovation. – Washington, DC, 2022.